

De kerk des Heeren in de derde eeuw

<https://hdl.handle.net/1874/237194>

mm 14124

Wrt 92-204

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

3057 580 1

GODS MEDEARBEIDERS
GODS AKKERWERK

De kerk des Heeren in de derde eeuw.

ORIGENES

door N.A. de Gaay Fortman.

FLAKKEESCHE BOEKDRUKKERIJ te MIDDELHARNIS.

GODS MEDEARBEIDERS.

GODS AKKERWERK.

DE KERK DES HEEREN IN DE DERDE EEUW.

ORIGENES.

DOOR

H. A. de Gaay Fortman.

MIDDELHARNIS
FLAKKEESCHE BOEKDRUKKERIJ.

mit Katholik

PSALM 72:7.

Nooddriftigen zal hij verschoonen,
Aan armen uit genâ
Zijn hulpe ter verlossing toonen;
Hij slaat hun zielen gâ.
Als hen geweld en list bestrijden,
Al gaat het nog zoo hoog,
Hun bloed, hun tranen en hun lijden
Zijn dierbaar in zijn oog.

I.

HET HUISGEZIN.

Wij zijn in het begin der 3^e eeuw te Alexandrië, eene der zoowel door handel als door geleerdheid beroemdste steden van den ouden tijd. Mag ik u geleiden door de straten dier stad? Waar ik u dan wil brengen? Niet in die grootsche gebouwen, waaraan Alexandrië zoo rijk is, ook niet in het renpark. Het is er ook te laat voor, want het is al nacht. Maar komt hierheen, naar deze kleine, onaanzienlijke woning. Als wij kloppen, hoort men ons, want wij hooren gedruisch in huis. Wij treden echter ongevraagd, ongeweigerd naar binnen. In wiens woning gij zijt, vraagt ge? Hier woont zekere Leonidas, een leermeester der Grieksche welsprekendheid en letteren. Breed heeft hij het niet; zijn gezin is groot — hij heeft vrouw en zeven kinderen — en de verdiensten, die hij van zijne lessen heeft, zijn weinige. Maar wat hij aan stoffelijke welvaart missen moet, heeft hij in geestelijke schatten van den Heere gekregen. Hij is een Christen, niet slechts in naam, maar inderdaad, wat in

dagen van vervolging heel wat beteekent. Gij vraagt echter, wat de redenen zijn, dat er zoo laat nog gedruisch in de woning is! Welnu, laat ik het u zeggen! De vader heeft den slaap niet kunnen vatten. Zijne gedachten zijn vooral bezig met zijnen oudsten lieveling, die gon maar 10 jaren oud is. Eindelijk staat hij op en gaat naar de legerstede van zijnen Origenes. Het kind slaapt en is zich onbewust van hetgeen de vader doet. Deze ontbloot zijne borst en drukt er een kus op. De moeder wordt wakker en vraagt: „Wat doet ge daar, Leonidas”, en de vader antwoordt: „De borst van ons kind, vrouw, is een tempel des Heiligen Geestes.”

Trachten wij nog meer van dat gezin en vooral van Origenes te weten te komen. De vader wijdt den hem van zijne dagtaak restenden tijd aan de opvoeding en ontwikkeling van zijn kind. Hij onderwijst hem in de aardsche wetenschappen, en dringt bovendien bij hemaan op het lezen der Schrift. Die drang behoeft hier echter nooit groot te zijn. Origenes leest zelf graag in den Bijbel, ja hij leert er dagelijks ook een stuk van uit zijn hoofd. Reeds vroeg door 'sHeeren Geest aangeraakt, stelt hij zich met den letterlijken zin der woorden niet tevreden, maar vraagt naar den geestelijken.

Op zijn 15de jaar vroeg Origenes zijnen vader, of hij hem niet dieper kon inleiden in de kennis van Gods Woord. „Ik kan dat niet, mijn kind,” antwoordde Leonidas, „maar wilt ge naar de leerschool, die hier in de stad is en door Clemens den Alexandriër gehouden wordt?” Ja dat was het, wat Origenes al sinds lang begeerd had, maar nog niet had durven vragen.

Het is licht te begrijpen, dat Origenes niet lang wachtte met gebruik te maken van de toestemming zijns vaders. Clemens de Alexandriër was een geleerd man, van wiens roem de stad zijner inwoning vol was. Jongelingen, ja ook jonge dochters zaten aan zijne voeten om hem te hooren. Zoowel Christenen als heidenen vulden zijn gehoorzaal. Toen Origenes zich bij hem aanmeldde, doorzag hij terstond zijnen aanleg, en gaf hem toegang tot zijne school met de woorden: „Jongeling, zoek en onderzoek.”

Twee jaren gaan voor Origenes kalm voorbij. Daar beklimt een nieuwe keizer den Romeinschen troon, een man van vele goede hoedanigheden, doch een heiden, die zich voorstelt, den voorvaderlijken godsdienst, die onder zijne voorgangers veronachtzaamd was, uit zijne vernedering op te beuren. Een keizerlijk bevel bereikt Alexandrië, dat ieder de goden moet aanbidden, zoo hij niet ten bloede toe vervolgd wil worden. Wie zullen niet toegeven? Vele Christenen niet, en onder dezen Origenes' leermeester Clemens. Dit weten zijne vrienden, daarom komen ze tot hem en zeggen: „Vlucht, meester, vlucht, de Heere heeft immers gezegd, indien zij u in de eene stad vervolgen, vlied in de andere.” Clemens gaat en laat zijne leerlingen berooid en verlaten achter. Maar wie vluchten kan, Leonidas niet. Onverwachts wordt zijn huis omsingeld, hij zelf gevangen genomen en in den kerker geworpen. Met hem worden nog meer Christenen gegrepen. De vervolging neemt in hevigheid toe. Somberheid teekent zich op veler gelaat. Smart treedt in menige woning. „De oordeelsdag is aangebroken, de Anti-christ naderd”, klagen de Christenen.

Wij treden nog eens de woning van Leonidas binnen. Daar zit de moeder, in tranen badende ter wille harer kinderen, van welke Origenes, als de oudste, haar steun en hulp moet zijn, maar dit niet is omdat hij terneergeslagen is. Hij kan geen woorden vinden om zijne moeder te troosten. Maar wat ziet deze daar op eens in zijn oog glinsteren? Een schitterend vuur! „Wat is er mijn kind!” vraagt de bedroefde vrouw. „Mijn vader,” zoo antwoordt Origenes, „zal niet onverzeld sterven, moeder, ik ga naar zijne beulen toe, ik zal hun zeggen, dat ik ook een Christen ben en dus bij mijnen vader gebracht moet worden.” De moeder verbleekt en roept: „Mijn kind, waar denkt ge aan. Och blijf bij mij, uw vader is weg en als gij ook weg zijt, wat zal er dan van mij worden.” Maar Origenes blijft juichen: „Morgen breng ik hun mijn hoofd.” Het wordt nacht. Allen slapen, behalve de moeder. Zij zucht, zij weent. Daar komt haar een gedachte in de ziel. Zij gaat stillekens naar de kamer van Origenes, neemt zijne kleederen weg en verbergt ze. Desanderen daags ontwaakt Origenes. Zijn voornemen van den vorigen dag is even onwrikbaar gebleven. Hij zal gaan, maar waar zijn zijne kleederen? Hij roept zijne moeder, vraagt, smeekt om zijnen mantel, maar zij blijft onvermurwbaar. Origenes moet in bed blijven. Ondertusschen denkt hij aan zijnen vader. Een onverklaarbare onrust maakt zich eensklaps van hem meester, dat zijn vader den Christus verloochenen zal om der wille van de zijnen. O wat zou dat vreeselijk zijn. En toch, hij is mensch. De zoon zal hem echter opbeuren. Hij schrijft hem eenen brief en smeekt daarin: „Verlaat het geloof niet uit liefde tot ons, mijn vader.”

Of Leonidas dezen brief ontvangen heeft is ons onbekend. Zoo ja, dan zal hij hem zeer getroost hebben. Doch zijne getrouwheid tot den dood is 's Heeren werk geweest.

Wie heeft lust den HEER' te vreezen,
't Allerhoogst en eeuwig goed?
God zal zelf zijn leidsman wezen;
Leeren hoe hij wand'len moet:
't Goed, dat nimmermeer vergaat,
Zal hij ongestoord verwerven,
En zijn God geheiligd zaad
Zal 't gezegend aardrijk erven.

II.

DE LEERAAR.

Arme moeder, die daar met haar 7 kinderen in de diepste armoede is achtergelaten. En toch weer rijke moeder, die eenen zoon heeft als Origenes, daar hij stond na 's vaders marteldood beproeft hare zorgen te verlichten met zijne zeker niet groote verdiensten. Zelf vindt hij huisvesting en onderhoud bij eene rijke vrouw, die zich voor Christin uitgeeft, maar eigenlijk eene ketterische is. Hij heeft dit waarschijnlijk te voren niet geweten; maar merkt het spoedig; want hij vindt ten haren eenen man, dien zij als haren zoon aangenomen heeft, welke hem zijne gruwelijke dwalingen tracht op te dringen. Nu blijkt tevens, dat het niet alleen gastvrijheid is, die de vrouw bewogen heeft Origenes tot haar te nemen. Zij en Paulus — zoo heet de ketter — hebben van de rijke gaven des jongelings gehoord en stellen zich voor, welke winste er voor hunne sekte te behalen zal zijn, als Origenes hun geestverwant wordt. Doch deze gruwet van hunne dwalingen en weigert ten slotte den

wensch van zijne weldoenster gehoor te geven, en zich in de vergaderingen te vertoonen, waar Paulus spreekt. Kalm en beslist geeft hij die vrouw te kennen: „Om uwentwil ben ik bereid dien man in uw huis beleefd te behandelen, maar zijne bijeenkomsten bezoeken mag ik niet, met hem bidden nog minder, daar dit toch hetzelfde is als geloofsgemeenschap met hem zoeken.” Geen wonder, dat de teleurgestelde vrouw den in hare oogen hardvochtigen jongeling hare bescherming ontnemt.

Daar staat hij dan nu weer zonder bescherming te midden der wereld, onze Origenes. Gelukkig heeft zich de Christelijkegemeente zijne moeder, broeders en zusters aange trokken, zoodat de gedachte aan hen hem niet meer drukt.

Hij moet echter zelf ook eten. Teneinde hierin te voorzien geeft hij lessen in de Grieksche letterkunde. Maar omdat hij den naam heeft van bekwaam te zijn in de uitlegging en verklaring der Heilige Schriften, komen tot hem vele heidenen, die gedurende de vervolging tot het Christendom overgegaan zijn, om van hem onderwezen te worden in het Christelijk geloof. Origenes maakt eenen buitengewonen opgang. Ook de bisschop van Alexandrië, Demetrius, hoort van hem en stelt hem in de plaats van Clemens den Alexandriër, tot leeraar der leerschool aan. Nog nauwelijks 18 jaren, heeft Origenes reeds eene bediening van groote beteekenis. Daar hij, onafhankelijk hierbij wil blijven, verkoopt hij handschriften van oudeschrijvers voor 4 oboli of 30 centen daags, welke geringe som hem genoeg is om er van te leven.

Onder grooten toevloed van leerlingen, mannen als

vrouwen, rijken als armen, Christenen als heidenen, leert Origenes in zijne school de waarheden van Gods Woord. Door 's Heeren genade is hij ook velen ten zegen, onder welke verscheidene heidenen zijn, die uit het heidendom tot het Christendom overgaan.

Ondertusschen teistert nog altijd de vervolging de kerk des Heeren; ook de school van Origenes ziet verscheidene leerlingen in de gevangenis geworpen en ter strafplaats gevoerd. Van een dezer wil ik u verhalen. Gaat met mij naar het rechthuis. Ziet gij daar die schoone vrouw? Zij is de maagd Pontamiana, gevangen genomen omdat zij den Christus belijdt.

„Verloochen Christus”, beveelt de rechter haar.

„Ik mag niet”, antwoordt de maagd beslist.

„Ik zal u wel dwingen”, roept de rechter weer.

En Pontamiana wordt op zijn bevel op de pijnbank gelegd.

„Nog eens, schoone maagd, verloochen Christus; en zoo niet, ik geef u aan de zwaardvechters over, die met u naar welgevallen zullen handelen”, schreeuwt de rechter.

Een vreeselijke dreiging, maar Pontamiana verloochent haren Heiland niet.

Buiten zich zelve van woede, gebiedt Apiula (de rechter) den soldaat Basilides haar naar de strafplaats te brengen. Onderweg beleedigt het grauw haar op de gruwelijkste wijze, maar Basilides, ofschoon een heiden, legt den beleedigers het zwijgen op en handelt zachtmoedig met zijn slachtoffer. Dankbaar ziet dit hem aan en fluistert hem toe: „Ik bid en zal voor uw geluk ook bidden.”

We zijn op de strafplaats. Daar staat een ketel met gesmolten pek. Pontamiana moet er ingeworpen worden. Apiula beveelt de maagd van hare kleederen te ontdoen, maar zij smeekt: „Laat ze mij, o rechter, en ge zult zien, dat Jezus Christus mij eene gelatenheid zal geven, die gij niet het geluk hebt te kennen.” De rechter staat haren wensch toe. Sterke armen grijpen haar en werpen haar in den ketel. Zij zinkt al dieper en dieper. Eindelijk sluit de kokende pek zich boven haar hoofd. En de kerk van Christus op aarde is eene martelares rijker geworden.

De soldaat Basilides heeft het alles aangezien. Zijn ziel is ontroerd. Hij kan de woorden der martelares niet vergeten. Hij verbeeldt zich haar te zien, hij meent van hare lippen te hooren, dat God hare bede verhoord heeft en hij den Christus mag belijden. En zoo gebeurt het ook. Hij valt den Christus te voet en wordt in genade aangenomen. Des anderen daags wordt hij onthoofd.

Terwijl zoovele zijner leerlingen gedood werden, kon Origenes niet rustig thuis blijven. Hij vloog naar de kerkers, bad met de broeders en zusters, geleidde ze naar het schavot, vertroostte ze in de doodsure.

Deze ijver, gevoegd bij de vele overgangen van heidenen tot het Christendom, wekte den haat der vijanden tegen Origenes op. Soldaten omsingelden zijn huis. Hij wist nog te ontvluchten. Hij werd vervolgd. Weer vluchtte hij. Eindelijk grepen ze hem en brachten hem naar den tempel van Serapis, den voornaamsten afgod der Egyptenaars. Daar beval men hem Serapis te aanbidden. Hij weigerde.

Toen begon men hem te mishandelen ; spotkleederen werden hem aangedaan en palmtakken in de handen gedrukt met den last, ze uit te deelen aan degenen, die den afgod kwamen aanbidden. Origenes deelde ze uit, maar met de woorden: „Neemt aan, het zijn geen afgodspalmen, maar die van Jezus Christus.” Nadat hij weer vrijgelaten was keerde hij naar zijne school terug en leerde voor eene groote schare van den morgen tot den avond. Zelfs in den nacht stond men soms nog in het vertrek naar hem te luisteren. En hij leerde, dat men de H. Schriften moesten onderzoeken.

„Nergens” zoo sprak hij o. a., „nergens is in de H. S. een wanklank, eene dwaling, eene tegenstrijdigheid; nergens treft men in haar iets aan, dat geen beteekenis heeft, of er uit gemist kan worden. Gods Woord is geschreven onder de onmiddellijke leiding des Heiligen Geestes.” Jammer dat Origenes zich soms heeft laten verleiden, menschelijke wijsheid te mengen in de dwaasheid des kruises. Dat zijn vlekken, die wij betreuren moeten. Ook heeft hij zich in zijn levenswandel aan overdreven strengheid schuldig gemaakt, wat hij later zelf diep betreurd heeft. Maar daar was ook veel beschaamends in zijn doen. Den nacht bracht hij dikwijls door in het gebed en het lezen der Schrift. Op den dag, als hij onderwijs gaf, vastte hij, of gebruikte slechts weinig voedsel.

Het jaar 215 maakte een einde aan zijnen arbeid als leeraar. Op Rome's keizerlijken zetel zat de wreede Caracalla, die de Christenen haatte. Den Alexandriërs deed hij vreeselijke bedreigingen. Origenes moest vluchten

en kwam in Palestina aan, waar de bisschoppen van Jeruzalem en Cesarea hem met open armen ontvingen.

Bij U, Heer! is de levensbron;
Uw licht doet, klaarder dan de zon,
 Ons 't heuglijk licht aanschouwen.
Wees die U kennen mild en goed,
En toon d'oprechten van gemoed
 Uw recht waar z'op vertrouwen.
Dat mij nooit trotsche voet vertrapp'
Noch booze hand in ballingschap
 Ellendig om doe zwerven!
Daar zijn de werkers van het kwaad
Gevallen in een jammerstaat,
 Waarin zij hulp'loos sterven.

III.

DE MARTELAAR.

Origenes vestigde zich in Cesarea. Hij was daar, zoo min als elders in Palestina, een onbekende. Men wist, dat de Heere hem een diepen blik in de Heilige Schriften had gegeven, dat hij welsprekend was, dat hij de gave der overreding had. „Kon die man eens voor de menschen in de kerk optreden”, spraken zijne vrienden onder elkander. „Zou dat niet kunnen”, vroeg er een. „Neen dat gaat niet”, meende een ander, „hij is geen diaken, geen ouderling.” „Uitnemende gemeenteleden zijn er vroeger wel meer geweest, die gepredikt hebben, waarom Origenes niet,” bracht een derde in het midden. De bisschoppen van Cesarea en Jeruzalem werden geraadpleegd over de mogelijkheid, Origenes op den kansel te brengen; en het einde der overwegingen was, dat deze uitgenoodigd werd, het Evangelie zoowel te Cesarea als te Jeruzalem te prediken. Origenes weigerde, maar de bisschoppen hielden aan, totdat hij toestemde. 't Was de nacht voor dat hij spreken zou.

Hij had zich in de eenzaamheid teruggetrokken, om te bidden.

Zie, daar ligt hij op zijne knieën en bidt: „O God, verleen mij Uwe hulpe! Laat *ik* het niet alleen zijn, wiens woorden ingaan in de ooren des volks, maar zijt Gij het, die door uwen Geest spreekt tot hunne harten.”

De dag breekt aan. Origenes bereidt zich, om naar den kansel te gaan. Hij beklimt hem. Hij doet zijnen mond open en predikt het woord Gods, zijne toehoorders bezwerende, dat woord toch niet te verachten, maar er zich voor te buigen. Van het begin tot het einde heeft de schare aan zijne lippen gehangen. En telkens als hij weer preekt, zijn de kerken opgehoopt vol.

Het gerucht van dit alles kwam ter oore van den heerschzuchtigen bisschop van Alexandrië, tot wiens gemeente Origenes behoorde. Het ontstemde hem en terstond schreef hij: „Wat hoor ik, laat ge een leek openlijk preken, dat is ongehoord.” Maar de bisschoppen van Jeruzalem en Cesarea schreven terug: „Waarde broeder, wees toch niet toornig op ons, dat wij Origenes hebben laten prediken. 't Is waar, hij is niet geordend; en dezulken vragen wij anders ook niet om te prediken, maar hij is een buitengewoon begaafd man, die het woord Gods recht snijdt. Bovendien hebben er vroeger wel meer leeken gepredikt.” Doch wat deze mannen ook mochten schrijven, Demetrius bleef er bij, Origenes mocht niet preken. Hij schreef hem een dreigenden brief en liet hem, half met geweld, weer naar Alexandrië halen.

Origenes onderwierp zich, hij zag van het in het

openbaar spreken af, en trok zich in zijne studeerkamer terug om de Schriften te onderzoeken.

Het was misschien in dezen tijd, dat de moeder des keizers Alexander Severus, met name Julia Mamaea, te Alexandrië vertoevende, Origenes liet ontbieden. Deze verscheen. Wat er toen tusschen de keizerin en den Christen is gesproken, weten wij niet. Het staat echter vast, dat de eerste van dat oogenblik de christenen beschermde, ook bij haren zoon.

Origenes had toen geen gebrek, want derijke Ambrosius, die vroeger een dwaalgeest geweest was, maar bekeerd tot het geloof — waartoe Origenes het middel had mogen zijn — ondersteunde hem rijkelijk. Hij had onder zijn werk haast geen tijd om te eten of te slapen; doch wat hij laten moest, het verkeer met zijnen God gaf hij niet op. Van 's morgens vroeg tot drie of vier uur in den middag was hij in het gebed te vinden.

Lang bleef Origenes niet in Alexandrië. Men noodigde hem uit naar Griekenland. Op reis daarheen, kwam hij door Palestina. Weer verlangde men hem op den kansel te zien. Om Demetrius, den Alexandrijnschen bisschop, niet te grieven, gaven hem de bisschoppen van Jeruzalem en Cesarea de priesterlijke wijding, en Origenes sprak. Maar nu was Demetrius nog woedender! Hij gevoelde zich beledigd door de daad zijner ambtsgenooten, liet Origenes terug komen, en riep eene kerkvergadering bijeen, die hem van zijn ambt onzette.

Origenes vluchtte naar Palestina, maar Demetrius vervolgde hem met het banvonniss, dat door eene tweede kerkvergadering over hem werd uitgesproken. De bis-

schoppen van Palestina, Arabië en Fenicië erkenden echter dat vonnis, waarbij hij uit de gemeenschap der kerk van Christus was gebannen, niet. Origenes verdedigde zich. Doch Demetrius bleef bij zijn oordeel. We kunnen niet zeggen, dat de bisschop van Alexandrië geheel ongelijk had in zijne bestrijding van den beroemden man, want deze had dwalingen in zijne belijdenis. 't Ware echter beter geweest, zoo hij hem die aangewezen en er van teruggebracht had, want hij was toch een Christen in den waren zin des woords. Zijn uitbanning was in allen gevalle onrechtvaardig.

In 232 was Origenes in Caeserea te midden van verscheidene leerlingen. Drie jaren bleef hij daar ongestoord, toen keizer Maximinus weer een bevel gaf, om de Christenen te vervolgen. Origenes vluchtte eerst naar Cappadocië, daarna naar Arabië, waar hij door den Heere velen ten zegen werd gesteld.

Omstreeks het jaar 242 schreef Origenes zijn beroemd geschrift tegen Celsus. Deze, een beslist heiden, had tegen het Christendom geschreven. Origenes weerlegde hem.

Wij zijn nu aan het jaar 250. Decius is keizer van Rome. Bitter vijand der christenen, geeft hij bevel hen ten bloede toe te vervolgen. Origenes wordt ook gevangen genomen, in den kerker geworpen, ondervraagd en aan de vreeselijkste pijnigingen onderworpen. Hij moet herroepen, hij moet Christus afzweren, zeggen de heidenen. Maar de Heere houdt zijn ouden dienaar — hij is 65 jaren oud — staande, zoo zelfs, dat hij te midden van zijn lijden anderen nog kan troosten en versterken door brieven.

Eindelijk laat men hem los. Hij begeeft zich naar

Tyrus. Hij kan echter niets meer doen, want zijn kracht is gebroken, zijn lichaam afgemarteld, zijn leden uitgerekt. Niet lang overleeft hij zijne bevrijding. In 254 sterft hij reeds, zijne ziele Gode aanbevelende.

'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn nooden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten,
Gij zult mij leiden door uw raad,
O God, mijn heil, mijn toeverlaat!
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in uw heerlijkheid!

THASCIUS CAECILIUS CYPRIANUS.

PSALM 33: 6.

Maar d' altooswijze raad des Heeren
Houdt eeuwig stand, heeft altoos kracht:
Niets kan zijn hoog besluit ooit keeren;
't Blijft van geslachte tot geslacht.
Zalig moet men noemen
Die hun maker roemen
Als hun Heer en God,
't Volk, door Hem te voren
Gunstig uitverkoren
Tot zijn erf en lot.

I.

DE BISSCHOP.

Ik hoor de Christenen spreken van een tweede
"geboorte. Zij zeggen, dat daardoor de zondaar tot
een nieuw leven opgewekt wordt, en aflegt wat
hij vroeger was. Ik vind dit hard en moeielijk. Bovendien hoe is zoo groote omkeering mogelijk." Zoo overlegde sinds eenige dagen een man, die heiden was, vele rijkdommen bezat, groot aanzien bij de wereld had en met lust de zonde en hare genietingen diende.

Vraagt ge, hoe hij dan van die wedergeboorte kon gehoord hebben, weet dan dat die man in eene groote stad woonde, waar eene groote christelijke gemeente was, met wier leden hij nu en dan verkeerde. Toen hij in zich zelve zoo sprak, als wij boven meegedeeld hebben, dacht hij er niet aan, dat hij nog eens wedergeboren zou worden en in de Kerk van Christus het Woord Gods bedienen.

De man was Thascius Cyprianus. Omstreeks het jaar 200 werd hij te Karthago geboren. Dit Karthago was niet meer, wat het oude Karthago, eeuwen geleden, geweest was, eene der bloeiendste handelsteden namelijk der oude wereld, al was zij in de nabijheid der oude stad, die in puin was gezonken, verzezen. Het had echter veel grooter

heerlijkheid gekregen, dan handel en nijverheid het geven konden, want het Evangelie was daar verkondigd en de Heere had er zijne gemeente verzameld, die in de dagen van Cyprianus omstreeks 20,000 leden telde.

Cyprianus' vader, een zeer rijk en aanzienlijk raadsheer, was een heiden, die zijnen zoon eene goede maar heidensche opvoeding gaf. Daar Thascius lust had om advocaat te worden, werd hij in de kundigheden, welke hiertoe noodig waren, door uitnemende leeraars onderwezen. Na voltooiing zijner studiën vestigde hij zich als advokaat in zijne vaderstad. De roem zijner welsprekendheid trok vele leerlingen tot hem, die van hem onderwezen wilden worden in de regelen dier kunst.

Voorts leefde hij, als de rijke man der gelijkenis, alle dagen overdadig en prachtig. Doch de Heere ontfermde zich over hem en bracht hem tot staan op zijnen zondigen weg. Op zijn 46ste jaar kwam er bij hem eene verandering. Hij begaf zich met zijnen vriend Donatus naar den ouderling Caecilius, om van dezen onderwezen te worden in Gods Woord. Cyprianus werd een Christen. Ofschoon hij wel wist, dat de Heere hem tot bekeering en kennis van zijn Woord gebracht had, was hij toch zeer gehecht aan zijnen leermeester, dien de Heere gebruikt had tot een middel, om hem met de waarheid, die in Christus is, bekend te maken. Dit toonde hij niet alleen door zijnen naam bij den zijnen te voegen en zich dus van dit oogenblik af Thascius Caecilius Cyprianus te noemen, maar ook door voor zijne vrouw en kinderen, welke Caecilius hem met stervende lippen aanbevolen had, te zorgen.

Op Paschen van het jaar 246 ontving Cyprianus den heiligen doop.

Niet lang hierna werd hij tot den dienst der kerk geroepen en de geeerde advokaat schikte zich tot eenen arbeid, die hem bij de wereld gehaat moest maken. Hij begon met de geringste diensten te bewijzen, maar spoedig werd zijn werkkring van meer beteekenis. Ja zelfs koos de kerk van Karthago hem binnen twee jaren tot bisschop.

Wij verplaatsen ons op den dag der verkiezing. Daar staat Cyprianus. Zooeven heeft hij vernomen, dat hij tot den bisschoppelijken zetel met bijna algemeene stemmen is gekozen. „Ik ben deze benoeming onwaardig”, roept hij uit met verslagen hart, „kiest eenen anderen.” Hij luistert niet, als men hem tot andere gedachten wil brengen. Hij trekt zich zelfs terug in zijn woning. Zoo groote verantwoordelijkheid kan hij niet op zich nemen. Daartoe is hij te zwak. Maar de gemeente omringt zijn huis en dringt bij hem aan, deze roeping niet af te wijzen. Eindelijk bezwijkt hij voor den drang der liefde, al blijft hij zijne onwaardigheid erkennen. Blijde gaan de Christenen naar huis, ofschoon niet allen, want een vijftal is ontevreden omdat het voorbijgegaan is.

Aan Cyprianus is intusschen het woord der Schrift vervuld: „Hij heeft machtigen van de troonen afgetrokken, en nederigen heeft Hij verhoogd.”

Mijn hart verheft zich niet, o Heer!

Mijn oogen zijn niet hoog; 'k verkeer,

Ik wandel niet in 't geen te groot,

Te vreemd is voor uw gunstgenoot.

II.

DE VLUCHT.

De kerk van Karthago, zoowel als de andere kerken van het Romeinsche rijk waren door hare heidensche vijanden zevenentwintig jaren lang met rust gelaten. Dat gebeurde niet, omdat de heidenen zich zwak gevoelden, want zij waren nog verreweg in de meerderheid. De Christenen waren slechts een kleine hoop. Ook kwam het niet voort uit een gevoel van medelijden met de Christenen, die honderd vijftig jaren achtereen waren vervolgd en ter dood gebracht. Neen de onverschilligheid der keizers omtrent alles wat godsdienst was of heette was hiervan de oorzaak. In het jaar 249 kwam er echter een ommekeer. Keizer Decius Trajanus maakte zich toen meester van den keizerlijken troon en begon met den heidenschen godsdienst te handhaven en den christelijken te bestrijden. Een keizerlijk bevel verscheen in 250, dat den christenen gelastte, voor de beelden des keizers, die als god vereerd werd te offeren, en de afgoden te

dienen. Groote schrik en ontsteltenis wierp dat plakkaat in de harten der Christenen.

Wel is waar gaven de Romeinsche stadhouders een uitstel van eenige dagen, eer door hen de goden moesten geofferd worden, maar aan dien tijd zou een einde komen. En wat dan . . . „Die vluchten,” zoo klonk het hoog bevel „verliezen hunne bezittingen en wanneer zij terug komen worden zij met den dood gestraft. Die weigeren hun geloof af te zweren worden in den kerker geworpen.” Velen bezweken voor deze dreigingen. „Maar heeft de Heere niet gezegd,” hooren wij u zeggen, „vreest u niet voor degenen, die het lichaam dooden en de ziel niet kunnen dooden, maar vreest veel meer Hem, die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel?” Ja wel. Doch er waren toen ter tijd zoovele naamchristenen, die in hun verstand overtuigd waren van de nietigheid des heidendoms en de heerlijkheid des christendoms, ofschoon zij in hun hart geen kennis hadden aan het genadeleven, dat de Heere alleen geven kan. Dezen waren Christenen geworden, doch alleen omdat zij dachten, dat de vervolgingen der heidenen opgehouden waren. Anderen weer hadden wel eene uitwendige belijdenis afgelegd, maar waren, zooals Cyprianus gezegd heeft: „overgegeven aan eene onverzadelijke begeerte naar aardsche goederen,” „ook was bij (vele) priesters geen ootmoed, bij (vele) dienaren der kerk geen vast geloof; er was weinig barmhartigheid en zedelijke tucht; mannen en vrouwen waren er, die zich het lichaam tooiden, maar aan de ziel weinig zorg besteedden. Listen en lagen werden gelegd, daar werd gevloekt en gezworen, men ging met de heidenen om als

met vrienden." Geen wonder dat reeds bij het begin der vervolging velen Christus afzwoeren en den afgoden offerden. Anderen verdroegen eenige martelingen, maar bezweken toch. Weer anderen kochten de stadhouders om en kregen van hen een bewijs, dat zij voor de beelden geofferd hadden, ofschoon dat niet gebeurd was. Gelukkig, dat er ook waren, die hunne belijdenis met hun bloed bezegelden en gewillig in den dood gingen. Zoo waren de bisschoppen van Jerusalem en Rome als martelaars gevallen.

Cyprianus echter vluchtte, niet uit vrees, maar omdat hij meende, dat hij dat moest doen naar het bevel des Heeren: „wanneer zij u in de eene stad vervolgen, vlied in de andere." Ook meende hij, dat zijn leven voor zijne gemeente nuttiger was dan zijn dood. Intusschen zat hij in zijn schuilplaats, waar nog meer bisschoppen met hem toefden, niet werkeloos. Hij bleef zijne gemeente besturen door brieven, gedacht der gevangenen, wekte op tot 't bezoeken van deze verdrukten, was mild in het ondersteunen van de verlatenen, armen enz.

Dit alles was echter niet in staat, om zekere ontevredenheid over des bisschops vlucht in de gemeente te keeren. De geestelijken, die meenden voorbijgegaan te zijn bij Cyprianus' keuze tot bisschop, staken de hoofden bij elkaar en zwoeren samen tegen Cyprianus, gebruik makende van dezen ontevredenheid. Zij wisten zich ook eenen aanhang te winnen. Bij deze oorzaak der ontevredenheid van niet weinigen kwam een tweede, de behandeling der afvalligen van den Christus. Onder dezen waren er toch, die na hunne verloochening tot de kerk teruggekeerd waren en in haar verlangden opgenomen te worden. Cyprianus oordeelde, dat over

dit punt, eerst na zijne terugkeer, in tegenwoordigheid van alle kerkedienaren moest beslist worden, nadat de afvalligen boete en berouw betoond zouden hebben. Slechts eene uitzondering wilde hij toestaan voor hen, die doodelijk krank waren. Zij mochten, na schuldbelijdenis op het sterfbed, in de kerk weder opgenomen worden.

De tegenpartij daarentegen wilde het opnemen zoo gemakkelijk mogelijk maken. De voorspraak van iemand, die getrouw was gebleven, trots banden en pijnbank, of die den marteldood in het gezicht had, moest genoeg zijn, om den schuldige van zijn schuld te ontheffen en hem den terugkeer tot de kerk te verleenen. Dit misbruik werd gesteund door enkele kerkedienaren z. a. Novatus en Felicissirrus. Doch Cyprianus week niet af van zijn besluit.

Eindelijk begon de vervolging te verminderen. De bisschop schreef aan zijne gemeente: „Ik hoop spoedig bij u terug te zijn.” Maar zijne vijanden, die niets op zijn terugkeer gesteld waren, dwongen hem door allerlei listen en lagen nog wat weg te blijven. Maar toen Paschen van 251 in het land was, was de vluchteling weer te Karthago in zijne kerk.

Hij, die op Gods bescherming wacht,
Wordt door den hoogsten Koning
Beveiligd in den duistren nacht,
Beschaduwd in Gods woning:
Dies noem ik God, zoo goed als groot
Voor hen, die op Hem bouwen,
Mijn burcht, mijn toevlucht in den nood,
Den God van mijn betrouwen.

III.

DE MARTELAAR.

Sijn terugkeer bracht geen rust in de kerk van Karthago. Want de partij, die de gevallen, alleen op voorspraak der belijders (zoo heetten de martelaars), wilden zien toegelaten, woelde voort. Naast deze trad een andere partij op, bewerende dat zij, die den Christus eenmaal verloochend hadden, onmogelijk weer in de kerk opgenomen konden worden, al deden zij ook de zwaarste boeten. Vooral te Rome waren deze strenge mannen, doch ook in Karthago, daarom moest Cyprianus met woord en geschrift tegen deze hardheid opkomen. Bovendien riep hij een kerkvergadering of synode bijeen, waarin het besluit viel, dat men hun, die over hun afval berouw hadden gehad, en sinds dien tijd niet opgehouden hadden boete te doen enden Heere te bidden, de kerk zou openen.

Een andere vraag, die in Cyprianus dagen opkwam was, of de doop, door kettersche kerkedienaren bediend, mocht erkend worden. Daar waren ketters, die zeiden: „wij erkennen den doop niet, die in de kerk geschiedt.” En Cyprianus meende, dat de kerk den ketterdoop niet als een doop mocht aannemen, zoodat hij, die door eenen ketter gedoopt werd, als ongedoopt moest beschouwd worden. Zelfs ging dit gevoelen van den bisschop van Kar-

thago door op drie kerkvergaderingen, in Afrikagehouden.

Jammer dat Cyprianus niet vrij gebleven is van dwalingen. Hoe minzaam hij ook was voor de gemeenteleden, geloofde hij toch, dat zij tegenover eenen kerkedienaar minder waren. Ook hechtte hij te veel waarde aan de uitwendige eenheid der kerk en verloor daardoor hare geestelijke beteekenis voor een deel uit het oog.

Deze dwalingen waren waarschijnlijk wel het gevolg van vooroordeelen, niet van zijn gebrek aan kennis van den Bijbel. Hij was een ijverig bijbellezer en drong bij iedereen aan, de Schriften te onderzoeken. Gierig was onze Cyprianus geheel niet. „Geen weduwe liet hij ledig van zich gaan; geen blinde, dien hij niet tot leidsman; geen zwakke, dien hij niet tot staf was; geen naakte, dien hij niet tegen verdrukking beschermde.”

Eens kreeg hij een brief van acht bisschoppen van Numidie (deel van Afrika), hem berichtende dat velen mannen en vrouwen door roovers weggeleid en slechts voor een groote som vrij te koopen waren. Cyprianus, ditlezende, wist, wat hij doen moest. In een oogenblik is de som van f 9000 (toen een groote som) door zijne bemoeienis bij elkaar. Hij zendt ze aan de bisschoppen met een briefje van den volgenden inhoud: „Ik dank u, dat ge de gemeente van Karthago om geld gevraagd hebt; en zoo er meer noodig is, komt dan maar weer terug.”

Nog een ander voorbeeld van Cyprianus' trouw.

In zijne dagen heerschte er een vreeselijke pest te Karthago. Dagelijks stierven er honderden. Algemeen was de ontsteltenis.

De gezonden liepen van de zieken weg, dezen aan hun

lot overlatende. Die op straat de pest kreeg, vond zelfs niemand, die hem naar huis wilde brengen. De lijken bleven onbegraven liggen. Cyprianus schreef in die dagen zijn treffend geschrift over den dood, zoo rijk aan vermaningen, riep toen de gemeente samen en bracht haar hare onbarmhartigheid onder het oog. „Doet God dan niet zijne zoon opgaan over boozen en goeden en gebiedt Hij daardoor niet barmhartig te zijn?” Zijne woorden bleven niet zonder vrucht. De kalmte keerde terug. De rijken gaven van hun geld, de armen pasten de zieken op en maakten daarbij geen onderscheid tuschen heidenen en christenen.

Het heeft Gode niet behaagd, Cyprianus lang aan zijne kerk op aarde te gunnen. Hij is spoedig na zijn terugkeer in Karthago, den marteldood gestorven. Wel was door den dood van Decius een tijd van rust voor de christenen aangebroken. Doch dat duurde niet lang. Keizer Valerianus, die de christenen in het begin zijner regeering ongemoeid liet, veranderde tegenover hen onder den invloed van eenen Egyptischen toovenaar, wiens kunsten hij ingeroepen had, toen het Romeinsche rijk door invallen van verscheidene volksstammen werd bedreigd. Daar verscheen een keizerlijk bevelschrift: „De Christenen mogen geen kerk meer houden.” En: „De bisschoppen moeten van hunne gemeenten gescheiden worden.”

Korten tijd hierna werd Cyprianus bij den stadhouder geroepen. Hij kwam in zijne belijdenis vrijmoedig uit voor den Heere, maar weigerde de ouderlingen der gemeente te noemen. Toen men hem daarop met den dood dreigde, antwoordde hij: „Doe wat u bevolen is.”

De stadhouder zond Cyprianus naar Curubi, een zeestad met schoone omstreken.

Daarheen volgden velen van de gemeente hem. Van hier gedacht hij de achtergeblevenen. Ook bleef hij de troost en de verzorger van hen, die in de bergwerken zuchteden om hunne belijdenis van Christus. Wel beproefden sommigen zijner vrienden Cyprianus te bewegen tot de vlucht, doch ditmaal weigerde hij dat.

Een jaar lang bleef Cyprianus in de ballingschap. Daar verscheen een keizerlijk bevel, dat den last bevatte, de bisschoppen, ouderlingen en diakenen niet meer te verbannen maar te dooden. Zoo moest ook geschieden met de raadsheeren en andere aanzienlijken, die Christus niet wilden verloochenen. Cyprianus ontving bevel van den stadhouder, uit zijne ballingschap terug te keeren en voorloopig naar zijne goederen te gaan. Daar zijnde, vernam hij, dat hij naar Utika gebracht zou worden, om daar te sterven. Sterven nu voor den naam zijns Heeren was hem niet moeielijk, maar ach, hij zou zoo gaarne in Karthago sterven. Cyprianus bidt den Heere hem deze gunst te bewijzen. En God verhoort. De stadhouder komt van Utika naar Karthago terug en laat Cyprianus door twee aanzienlijke heeren in een wagen halen. Des nachts toeft hij bij eenen dezer.

De christenen weenen, de heidenen zuchten. Een groote menigte wacht voor de deur van het huis, waar Cyprianus slaapt.

Des morgens verschijnt hij voor zijnen rechter. „Zijt gij Thascius Cyprianus?” vraagt deze. „Ja”, antwoordt de martelaar. „Gij hebt u aan het hoofd gesteld

van die menschen, welke onze goden verachten," zegt de stadhouder nu. „Ook dat", herneemt Cyprianus. „Maar weet ge dan niet, dat de keizers bevolen hebben den goden te offeren," vraagde de rechter. „Dat doe ik niet," antwoordde Cyprianus weer. „Zorg toch voor u zelve," raadt Galerius. Maar de martelaar antwoordt met het bekende: „Doe wat u bevolen is."

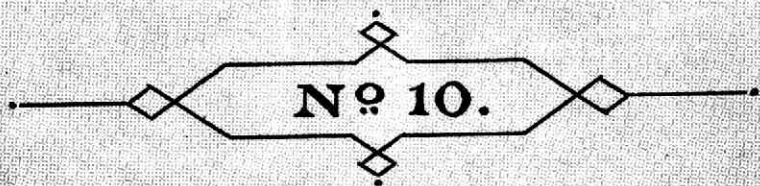
De Christen is nu genoeg ondervraagd, genoeg gewaar-schuid. De stadhouder verwijdert zich even en spreekt met zijnen raad. Dan keert hij terug met het vonnis des doods. Met moeite brengt hij de woorden uit: „Thascius Cyprianus zal door het zwaard gedood worden." „God dank", laat Cyprianus daarop volgen.

Terstond wordt Karthago's bisschop naar de gerechts-plaats geleid. Een onafzienbare schare volgt hem, dui-zenden zijn getuigen van zijn sterven.

Op het schavot legt hij zelf zijn opperkleed af, knielt en roept tot God. Daar komt de scherprechter. Na be-volen te hebben dezen 25 goudstukken te geven, bindt hij zich zelve den blinddoek voor de oogen. En de beul vervult zijne taak.

Zoo stierf Cyprianus, de dienstknecht van Jezus Chris-tus, drinkende den beker, dien zijn koning hem op de handen gezet had.

Gedenk den smaad, dien elk van uwe knechten lijdt,
 Waarmee elk machtig volk mijn bang gemoed doorsnijdt;
 Den smaad, o Heer! waarmee uw haters ons beladen,
 Waarmede zij den gang van uw Gezalfde smaden.
 Gij immers wilt of zult nooit onze hoop beschamen:
 Den Heer zij eeuwig lof, en elk zegg': Amen, Amen!

A decorative horizontal frame consisting of a central hexagonal shape with a pointed top and bottom, and a diamond shape on each of its four sides. A horizontal line passes through the center of the diamonds, extending to the left and right edges of the frame. The text "№ 10." is centered within the hexagonal part of the frame.

№ 10.